

LADISLAV LOREK: KARIÉRA GENERÁLNÍHO PROKURÁTORA

ADAM ZÍTEK

Přestože se téma československé justice dlouhodobě těší nemalé přízni historiků, především pak období po roce 1948, kdy Komunistická strana Československa (KSČ) přeměnila soudnictví v základní složku svého represivního aparátu, mnoho ještě zbývá vyjasnit a popsat.¹ Takzvaná třídní justice se stala předmětem mnoha odborných či populárně-vědeckých prací, s jejichž pomocí je postupně skládán obraz fungování této složky státní moci.² Poněkud menší pozornost, ale dosud byla věnována vykonavatelům tzv. „třídní spravedlnosti“ prokurátorům, soudcům, pracovníkům ministerstva spravedlnosti a dalším, kteří měli spojitost s fungováním justice v době komunismu.³

Předložený příspěvek se zabývá osudem představitele jednoho z nejvyšších orgánů československého soudnictví – generální prokuratury. Ve světle změn, které tento orgán v letech 1947–51 prodělal, je přiblížena činnost Ladislava Lorka, který v čele prokuratury ve sledovaných letech stál. Podrobné přiblížení si ale bezpochyby zasluhuje i předchozí život pozdějšího generálního prokurátora, ten totiž svou kariéru začal ještě v Rakousku-Uhersku, působil v prvorepublikové československé justici, práce nezanechal ani v době okupace. Po skončení války vytyčil, jakým směrem se země bude ubírat, díky čemuž se v roce 1947 stal generálním prokurátorem. Lorkova kariéra tedy dobře přibližuje změny, které justice v průběhu sledovaných let prodělala.

Rekonstrukce profesní dráhy Ladislava Lorka, jakožto i celého mechanismus soudnictví, je možná prostřednictvím archivních fondů uložených ve 4. oddělení

1 Za cenné rady a pomoc při shromažďování archivních materiálů děkuji kolegům z Národního archivu, konkrétně PhDr. Aleně Noskové, PhDr. Heleně Nováčkové, PhDr. Aleně Šimánkové a PhDr. Františku Štverákovi.

2 Např.: Bursík, Tomáš – Šimánková, Alena: *Téma třídní justice v období 1948–1952. Paměť a dějiny 1*, 2008, *Struktury moci*, s. 90–95; Gebauer, František – Kaplan, Karel – Koudelka, František – Vyhnaněk, Rudolf: *Soudní perzekuce politické povahy v Československu 1948–1989. Statistický přehled*. Praha 1993; Kuklík, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945–1989*. Praha 2011; Kühn, Zdeněk: *Aplikace práva soudcem v éře středoevropského komunismu a transformace. Analýza příčin postkomunistické právní krize*, Praha 2005; Vorel, Jan – Šimánková, Alena a kol.: *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, Díl I–III*.

3 Např.: Zítek, Petr. *Příběh herečky: dělnická prokurátorka Ludmila Brožová a její svět*. Praha 2010; Ulč, Ota: *Malé doznání okresního soudce: výsledek nápadu Josefa Škvoreckého*. Praha 2013.

Národního archivu. Jedná se především o písemnosti vzniklé z činnosti generální prokuratury, ministerstva spravedlnosti, státní prokuratury či státního soudu. Při práci s tímto druhem archiválií je třeba brát v úvahu okolnosti vzniku materiálu, který byl ovlivněn politickým prostředím doby i účelům, jímž sloužil. Nezanedbatelným úskalím při studiu sledované problematiky může být také značný rozsah uvedených fondů (v případě fondů generální prokuratury, tzn. unitární, české socialistické a federální hovoříme o 1336 běžných metrech archiválií), ale též torzovitost, ochrana citlivých údajů apod.⁴

Základním pramenem této studie byly právě písemnosti z fondu Generální prokuratury, Praha přesněji personální spis Ladislava Lorka, v němž se kromě zcela běžných zaměstnaneckých záležitostí nacházejí i hodnotnější informace o výkonu služby, profesní dráze, hodnocení nadřízených apod. Identický charakter má Lorkův osobní spis z fondu Vrchní zemský soud Brno, který je uložen v Moravském zemském archivu v Brně. Ve fondu Generální prokuratura, Brno, který je spravován 3. oddělením Národního archivu lze dohledat některé kauzy, kterých se Ladislav Lorek jako státní zástupce účastnil. Vzhledem k významnému postavení komunistické strany, která vlastně řídila činnost státních orgánů, nelze opomenout ani fondy KSČ, konkrétně Ústřední výbor KSČ 1945–1989, v němž jsou uloženy písemné materiály vzniklé z činnosti jednotlivých stranických orgánů (např. politického a generálního sekretariátu) a významných představitelů strany (např. Alexej Čepička). Co tedy archivní prameny o prvním komunistickém generálním prokurátorovi vypovídají?

Justice za časů císaře pána

Ladislav Lorek se narodil 22. listopadu 1886 v Brně, do rodiny soudního adjunkta, později vrchního soudního rady a přednosta okresního soudu v Lipníku nad Bečvou, což jistě ovlivnilo Ladislava při výběru povolání.⁵ V Lipníku nad Bečvou začal malý Ladislav plnit svoji školní povinnost, místní obecnou školu skončil v roce 1897. Pokračoval na státním gymnáziu v Kroměříži, studium ukončil úspěšným složením zkoušky z dospělosti v roce 1905. V šlépějích svého otce se vydal po absolvování gymnázia, když zahájil studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, tehdy Karlo-Ferdinandově univerzitě. Po dvouletém studium složil historicko-právní zkoušku. Následující akademický rok 1907–1908 studoval na právnické fakultě hlavního města mocnářství. Po absolvování dvou semestrů se

4 Přejímání rozsáhlého spisového materiálu generální prokuratury tehdejším Státním ústředním archivem k trvalému archivnímu uložení začalo v roce 1980. Do současnosti se archivní fond Generální prokuratura, Prahazrostl o celkem deset přírůstků a v současné době tvoří celek o velikosti 517 bm. Sledovaný archivní fond není celistvý a zpracován je jen z části.

5 Národní archiv (NA), fond Generální prokuratura, Praha (GP, Praha) nezpracováno, osobní spis Ladislav Lorek, návrh Generální prokuratury v Brně Ministerstvu spravedlnosti v Praze ve věci propůjčení zvláštního služebního přídávku Ladislavu Lorkovi ze dne 11. 12. 1939, s. 2.

vrátil zpět do Prahy. Když v roce 1909 úspěšně složil judiciální zkoušku a o rok později státovědeckou, splnil teoretickou část přípravy na výkon soudcovské profese, zbývala ještě část praktická.

V roce 1910 začal jako advokátní praktikant u zemského soudu v Brně, ještě téhož roku zde vstoupil do soudcovské služby a po roce postoupil na pozici auskultanta, tzv. pomocného soudního úředníka. V rámci tehdejší praxe byli auskultanti přidělováni k nižším soudům v rámci obvodu příslušného vrchního zemského soudu (v Praze a Brně), za což pobírali plat – adjutum.⁶ Soudcovskou praxi Ladislav Lorek nejprve plnil u krajského soudu v Brně, poté u okresního soudu ve Vyškově. Teprve po tříleté službě u soudu mohl být připuštěn k soudcovské zkoušce, stalo se tak 13. června 1914. Zkoušku v německém a českém jazyce úspěšně splnil a v rámci výkonu praxe byl povýšen na adjunkta. Politická situace v Evropě se ale nevyvíjela tak slibně jako Lorkova kariéra. Nedlouho poté, co si Lorek odbyl zmiňovanou zkoušku, totiž byl v Sarajevu zavražděn následník rakousko-uherského trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este s chotí, krátce poté vypukla první světová válka.

Začátek války prožíval ve Žďánicích, kde u místního okresního soudu absolvoval další část své praxe. Navzdory válečnému běsnění prožíval i radostné chvíle, v roce 1915 se totiž oženil s Vratislavou Bohdanovou. Z manželství vzešli synové Vladimír (1916) a Ilja (1918), nejmladším potomkem byla dcera Alena (1920). V roce 1917 se znovu stěhoval, tentokrát do Ivančic, kde vykonával poslední léta praxe. Právě v Ivančicích se dočkal jmenování místním okresním soudcem, psal se 2. srpen 1917 a habsburské monarchii zbývalo něco málo přes rok života.

Ladislav Lorek do služby v rakousko-uherské armádě povolán nebyl, konce války se tak dočkal ve zmiňovaných Ivančicích. Také v tomto jihomoravském městečku se na sklonku války stále projevovala nespokojenost obyvatel spojená především s nedostatečným zásobováním. Zpráva o převratné události, kterou bylo vyhlášení samostatného československého státu, do Ivančic došla 29. října 1918.⁷ Revoluce měla v Ivančicích podobný průběh jako v jiných částech vzniklé republiky, lidé odstraňovali symboly mocnářství a ze zástupců místních politických stran byl vytvořen národní výbor. Revoluční orgán se ale dostal do střetu s městským zastupitelstvem, které se zpočátku nehodlalo svého postavení vzdát. Situace se nakonec stabilizovala a správy města se ujal tzv. obecní správní sbor v čele s vládním komisařem Janem Sekou, jenž předsedal čtyřiařdvaceti člennému výboru, v němž bychom našli i Ladislava Lorka.⁸ V lednu 1919 Lorek ohlásil nadřazeným úřadům

6 Pro ilustraci během pozdějšího působení u okresního soudu ve Vyškově bylo Lorkovi přiznáno adjutum ve výši 1 200 korun (600 zlatých). V době předválečné nebyla uvedená suma zanedbatelná. Pochopitelně, že po vypuknutí války došlo k markantnímu růstu cen. Zvýšení se dotklo i Lorkova platu, který v červnu 1914 činil již 2 776 korun; v roce 1918 u okresního soudu v Ivančicích pobíral 3 000 korun. Moravský zemský archiv Brno (MZA), fond Vrchní zemský soud Brno (C 6), osobní spis Ladislav Lorek – neuspořádáno, účetní záznamy.

7 Čejka, Jiří a kol.: Ivančice: dějiny města, Ivančice 2002, s. 399.

8 Tamtéž, s. 401–402.

vystoupení z katolické církve i s celou rodinou, byl-li tento krok motivován politickými změnami a novým kursem, jímž se Masarykovo Československo ubíralo, nelze z archivních materiálů určit.⁹ Okresní soudce Lorek ale v Ivančicích dlouho nepůsobil, v září 1919 byl na krátkou dobu přeložen na výpomoc k okresnímu soudu v Boskovicích, záhy ale následovalo přeložení do Brna. Z pravidelných hodnocení (Periodische Qualifikationstabelle) vyplývá stále stejné hodnocení – dokonalý.¹⁰ Vzhledem k pozitivnímu posudku není proto překvapením, že v říjnu 1919 byl přeložen do moravské metropole, kde prakticky strávil zbytek svojí kariéry.

V zájmu Československé republiky

Službu v Brně začal u státního zastupitelství v Brně, kde po krátké době povýšil na funkci náměstka státního zástupce. Československá justice v převážné míře navazovala na justici rakousko-uherskou. Nejinak tomu bylo v případě státních zastupitelství, která existovala u soudů krajských a vrchních.¹¹ Hlavními úkoly všech složek státního zastupitelství bylo stíhání veřejně žalobní trestné činnosti, státní zastupitelství dbalo o její potrestání, podávalo žalobu příslušným soudům, zastupovalo stát před soudem v trestních věcech, podílelo se rovněž na výkonu trestu.¹² Vlivem mezinárodního i domácího politického vývoje nebyla Lorkova služba v justici zrovna klidná, prvního většího procesu se dočkal krátce po nástupu do funkce.

Mladá Československá republika se musela vypořádat s nejednou zkouškou své pevnosti. Po vítězství bolševiků v Rusku se revoluční vlna rozšířila do celé Evropy, také v Československu došlo k radikalizaci části levicového hnutí, které reprezentovala především Československá sociálně demokratická strana. Snahy levicových radikálů vyvrcholily vyhlášením generální stávky 10. prosince 1920. Jedním z center formujících se komunistů byla také Rosicko-oslavanská pánev, kde se těžilo uhlí pro nedaleké brněnské továrny a elektrárnu v Oslavanech. Právě v Oslavanech došlo k největším střetům, při nichž muselo československé vojsko dvakrát zasahovat. Na okraj lze poznamenat, že rebelující dělníci a havíři na krátký čas obsadili i město Ivančice. Nepřípravená generální stávka byla odsouzena k neúspěchu. Po rozsáhlém zatýkání následovaly procesy s účastníky nepokojů. Soudní senáty zasedaly v Praze, Kutné Hoře, Uherské Hradišti a Brně, kde proběhlo hned několik procesů s účastníky stávky. Vzhledem k důležitosti a povaze procesu s oslavanskými dělníky a pozdějšímu působení Ladislava Lorka v justici je namístě případ přiblížit.

9 Po vystoupení s katolické církve se nehlásil k žádnému vyznání. MZA, C 6, osobní spis Ladislav Lorek – neuspoř., sdělení prezidia zemského soudu, 30. 4. 1919.

10 Periodische Qualifikationstabelle jsou k dispozici od roku 1913, kdy nastoupil soudní praxi u Okresního soudu ve Vyškově (Bezirksgericht Wischau), vždy s velmi dobrým hodnocením. NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek, Periodische Qualifikationstabelle, 1913–1917.

11 V případě soudů okresních stát zastupovali funkcionáři státního zastupitelství, v jejichž kompetenci bylo pouze podání návrhu na potrestání a účast v hlavním líčení. Srov. Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel: České právní dějiny do roku 1945. Ostrava 2007, s. 191–192.

12 Tamtéž, s. 192

Jedním z nejsledovanějších přelíčení bylo to ze dne 7. března 1921, kdy výjimečný senát zemského soudu v Brně zasedl k posouzení viny hlavních organizátorů oslavanského povstání. Šestičlennému senátu předsedal dr. Štrebl, obžalobu zastupoval státní zástupce (též návladní) Ladislav Lorek. Na lavici obžalovaných stulo sedmnáct revolucionářů, které Lorek v nejtěžších případech za podněcování násilného státního převratu vinil z velezrady (§ 58 tr. zák.), u ostatních figurovaly paragrafy za pozdvižení, omezování osobní svobody, veřejné násilí, vpád do cizího nemovitého majetku či vydírání.¹³

Po třech dnech ostře sledovaného a levicí kritizovaného procesu vynesl soud svůj verdikt. Vyměřené tresty se pohybovaly od deseti let do osmi měsíců odnětí svobody, v některých případech byli obvinění osvobozeni.¹⁴ Navzdory poměrně mírným trestům vyvolal proces s oslavanskými dělníky silnou kritiku sociálně demokratických kruhů.¹⁵ Pro rodící se komunistické hnutí se jednalo o vzorový politický proces se zástupci proletariátu, kteří byli pasováni do role mučedníků. Oslavany se staly jedním ze základních kamenů výkladu historie komunistické strany, která bojovala za zájmy pracujících: „Soud buržoazní republiky, jehož postup řídily osobnosti mnohem vyšší, než byl například proslulý předseda brněnského senátu Štrebl a státní návladní Lorek, měl v očích dělnictva, v očích všeho lidu, zdiskreditovat zásady třídně nekompromisního socialismu a současně měl zbavit vynesením krutých rozsudků mladou komunistickou stranu jejich předních činitelů.“¹⁶

Ladislav Lorek se v roli státní návladního osvědčil, kladně bylo hodnoceno i jeho další působení v justici, což dokládají pravidelná hodnocení nadřízených, podle nichž byl ve své práci „pilný, svědomitý, úplně spolehlivý“.¹⁷ Dne 25. srpna 1921 dosáhl dalšího kariérního postupu, byl totiž jmenován do funkce státního zástupce. Výnosem ministra spravedlnosti Roberta Mayr-Hartinga ze dne 7. května 1928 mu bylo československou vládou propůjčeno služební místo státního zástupce u Ge-

13 Proces byl projednáván pod názvem „Vlastimil Burian a spol.“ MZA, fond Krajský soud trestní Brno (C 12 II), číslo kartonu (č. k.) 486, signatura (sign.) 677/21, Obžaloba, 24. 2. 1921.

14 Úplnou soudní dohru měl proces až v roce 1948, teprve v souvislosti s únorovými změnami totiž mohli odsouzení revolucionáři dosáhnout „spravedlnosti“; na základě doporučení Krajského soudu trestního v Brně bylo doporučeno zahlazení trestu Alfonse Remunda, který byl v roce 1921 odsouzen k šesti letům odnětí svobody. Tamtéž, Alfons Remunda – zahlazení odsouzení cestou milosti.

15 Například rakouský sociálně demokratický politik českého původu Friedrich Austerlitz k procesu poznamenal: „Tento rozsudek by vyvolal ve starém monarchistickém Rakousku největší údiv a kritiku. Rozsudek byl vyneset obejetím ústavních řádů. Zločin pozdvižení patří před porotní soud. Proto musí rozsudek vzbuzovat nejvážnější námitky ze stanoviska právního. Obžalování se stali obětí přes sto let starého rakouského trestního zákona [...] a již ve starém Rakousku bylo všeobecným míněním, že tyto paragrafy jsou neudržitelné.“ Srov. Franěk, Otakar: Oslavany obklíčují ... Kronika prosincové generální stávky na Rosicku-Oslavansku. Brno 1976, s. 84.

16 Tamtéž, s. 83.

17 NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislava Lorka, Periodische Qualifikationstabelle, 1919–1921.

nerální prokuratury, která sídlila v Brně.¹⁸ Obsazení nového místa s sebou přineslo určité finanční komplikace.¹⁹ Nová pozice ale představovala nemalou výzvu v podobě složitých soudních případů, které Ladislav Lorek zastupoval, z nichž některé byly politické povahy.

Prvním procesem byl ten s názvem „Karel Biener a spol.“ Dělník, člen komunistické strany a tajemníkem odborové organizace z Českého Krumlova Biener byl 12. prosince 1928 odsouzen českobudějovickým soudem za spoluvinu na žhářství v obci Skláře (dnes okr. Prachatice) k pěti letům odnětí svobody. On i další tři odsouzení výrok porotního soudu označili za zmateční, načež případ putoval na stůl státního zástupce u Nejvyššího soudu v Brně Ladislava Lorka. Předmětem stížnosti bylo především údajné pochybení českobudějovického soudu v procesním řízení.²⁰ Generální prokuratura v Brně po posouzení všech okolností došla rozdílného názoru: „Bylo proto zmateční stížnosti zamítnouti jednak jako neprovedenou, jednak jako neprovedenou po zákonu, jinak jako neodůvodněnou.“²¹

Nejvyšší instance nejenže zmatečnou případu zamítla, ale některé vynesené výroků porotního soudu navíc uznala za nedostatečné. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. dubna 1929 se, mimo jiné, konstatuje: „(...) zapálení Sklářů jedním z prostředků mzdového boje stávkujících dělníků v papírně firmy Spiro a synové v Pečkovském mlýně a popud, případně rozkaz k němu vyšel od předsedy stávkového výboru obžalovaného Karla Bieniera.“²² Komunistický funkcionář byl Nejvyšším soudem odsouzen ke 12 letům vězení, rozsudek vyvolal ostrou reakci Komunistické

18 Již v listopadu 1918 vznikl Nejvyšší soud (zák. č. 5/1918 Sb.), který odpovídal Nejvyššímu soudnímu a kasačnímu soudu ve Vídni. Původně měl soud sídlit v Praze, patrně kvůli zaměstnání bývalých pracovníků zmiňovaného vídeňského soudu se jeho sídlem stalo v roce 1919 Brno. Při Nejvyšším soudu působil Generální prokuratura, jakožto nejvyšší složka státního zastupitelství v zemi. Srov. Motejl, Otakar: Soudnictví a jeho správa. In: Bobek, Michal – Molek, Pavel – Šimíček, Vojtěch (eds.): Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno 2009, s. 813–814.

19 Lorek vznesl prezidiu vrchního zemského soudu námitku, která se týkala započítání odsouzených let, uváděl, že mu náleželo zvýšení služného příplatku. Prezidium Lorkovi nevyhovělo, neuspěl ani s odvoláním na ministerstvo spravedlnosti, která ji uznalo jako neodůvodněnou. MZA, C 6, osobní spis Ladislav Lorek – neuspoř., platové záležitosti.

20 Zmateční stížnosti mohly být podány do tří dnů od vynesení rozsudku či od doby, kdy o něm byl odsouzený zpraven. Týkaly se především nedodržení formální stránky procesu (obsazení senátu, výslechy svědků apod.), ale i nesprávného posouzení trestného činu. Zmateční stížnosti podané obhájci odsouzených či generálním prokurátorem v případech tzv. zachování zákona posuzoval Nejvyšší soud, který mohl nařídít obnovu řízení. Srov. Rusnok, Pavel: Vývoj organizace soudnictví v první ČSR, diplomová práce. Brno 2006, s. 33–34.

21 Stížnosti byly směřovány proti údajnému křivému svědectví, pochybení v procesním řízení, kdy obžalovaní neměli možnost vyslechnout všechny výpovědi či nepoložení dodatkových otázek obžalovaným. Ve vyjádření Generální prokuratury, na kterém je i Lorkův podpis, jsou sporné body procesu odmítnuty s tím, že neměly zásadní vliv na výsledný rozsudek. NA, fond Generální prokuratura, Brno (dále jen GP, Brno), č. k.. 85, sign. 404/29, zmateční stížnost obžalovaných Adolfa Krále, Josefa Vražka, Karla Bieniera a Jana Kasbauera v trestní věci proti Adolfu Královi a spol. pro §§ 166, 167 c/ tr. z., resp. § 5, 166, 167 c/ tr. z., s. 9–10.

22 Tamtéž, rozsudek Nejvyššího soudu, 16. 4. 1929.

strany Československa – sekce Komunistické internacionály, jak zněl celý oficiální název strany. Dne 15. listopadu 1932 ve věci Karla Bienera podali komunističtí poslanci Josef Štětka, Alfred Hadek, Jozef Vallo (též Valo) a Pál Török interpelaci u ministra spravedlnosti, jímž byl sociální demokrat JUDr. Alfréd Meissner.²³ Jak ministr spravedlnosti záležitost vysvětlil, není uvedeno.

Relativně klidné období dvacátých let bylo ukončeno propuknutím velké hospodářské krize v roce 1929. V Československu dosáhla deprese svého vrcholu v roce 1934, kdy byla devalvována měna. Krize zapříčinila nejen obrovský nárůst nezaměstnanosti, ale znatelně zasáhla i ty, kteří si své místo udrželi, výše mezd totiž klesla v průměru o 17–20 %. Podle četných žádostí o přiznání příplatků či jednorázové peněžní pomoci se s finančními problémy potýkal i Ladislav Lorek, a to již od chvíle, kdy byl zařazen do struktur Generální prokuratury v roce 1928; podle nové platové výměry měl nižší plat než u státního zastupitelství. Aby zabezpečil svou pětičlennou rodinu, přivydělával si dokonce provozováním nočním tiskové služby u státního zastupitelství.²⁴ Uvedená skutečnost naznačuje, že vysoce postavení úředníci československé justice spíše nenáleželi do řad tehdejší honorace. Z dalších žádostí Ladislava Lorka, v kterých žádá o finanční výpomoc, lze soudit, že k uspokojení finančních potřeb státního zástupce nedošlo, a to navzdory jeho dalšímu kariérnímu postupu. Dne 20. dubna 1931 totiž byl ministrem spravedlnosti Alfrédem Meissnerem jmenován náměstkem vrchního prokurátora, služebně při Generální prokuratuře. Řady prokuratury po formální stránce rozšířil o tři roky později, kdy byl společně s Janem Soukupem jmenován náměstkem generálního prokurátora, do roku 1929 též označovaného jako generální advokát.²⁵ V relativně krátké době se Ladislav Lorek propracoval do nejvyšších pater tehdejší justice. Také v novém

23 http://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t2075_02.htm [7. 2. 2016].

24 V roce 1926 celková výše Lorkova ročního příjmu včetně různých přídávků čítala 39 900 Kčs. Nejvyšší odměna, které Lorek během dvouletého provozování noční tiskové služby dosáhl, činila 600 Kčs měsíčně. Nezanedbatelnou položkou na Lorkově výplatní pásce byla také tzv. činnovní přídavek, v případě předsedy vlády a ministra zahraničí se jednalo o tzv. zahraniční přídavek. Pro porovnání: členové vlády pobírali roční plat ve výši 60 000 Kčs + 40 000 činnovního přídávku; průměrný měsíční příjem horníka činil 1 000 Kčs, soukromého úředníka okolo 1 300 Kčs. <http://www.vlada.cz/assets/Obdobi-prvni-republiky-1918.pdf> [3. 2. 2016].

25 V době Lorkova a Soukupova jmenování do funkcí náměstků byl generálním prokurátorem Josef Růžička. Jan Soukup se narodil 30. října 1888 v Táboře, po úspěšném zakončení studia práv začal roku 1913 soudní službu u krajského soudu v Písku, kde byl po pěti letech jmenován soudcem. Z Písku se v roce 1920 přesunul do Bratislavy, kde vykonával funkci státního zástupce a o rok později byl přidělen k bratislavskému vrchnímu státnímu zastupitelství. Na Slovensku zůstal ještě tři roky, neboť záhy byl přeložen do Ružomberku, kde byl pověřen vedením tamního státního zastupitelství. Roku 1924 byl přidělen k výpomocné službě u Generální prokuratury v Brně. Podobně jako Ladislav Lorek se musel potýkat s nedostatečným platovým ohodnocením a složitou situací služebních míst u prokuratury. Další kariérní postup Jana Soukupa byl poměrně rychlý: v roce 1931 byl jmenován náměstkem vrchního prokurátora v Praze s přidělením v Brně, o tři roky později již náměstkem generálního prokurátora v Brně, v roce 1940 stanul v čele prokuratury a v roce 1935 na vlastní žádost zaujal navíc uvolněné místo rady Nejvyššího soudu v Brně. NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Jan Soukup.

působiti se musel vypořádat se složitými soudními případy, které lze v mnoha případech označit jako politické.²⁶

Hospodářská krize nejenže tragicky poznamenala životní podmínky většiny obyvatel tehdejší Evropy, ale ve svém důsledku měla zásadní dopad na politický vývoj starého kontinentu. Značně totiž vzrostl vliv krajně pravicových stran, které ekonomické nestability využívaly k posílení své pozice. Výjimkou nebylo ani prvo-republikové Československo, které hlavně na konci své existence muselo aktivity fašistických kruhů řešit. Jednalo se především o sudetoněmecké nacionalistické organizace. Dokládají to také soudní kauzy, které Ladislav Lorek zastupoval.

Na základě zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky byl dne 5. listopadu 1932 před Krajským soudem trestním v Brně zahájen proces s organizací Jungsturm.²⁷ Jednalo se nacistickou mládežnickou organizací Svazu mládeže při Nacionalně socialistické německé dělnické straně (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP), jejímž zadáním byla, mimo jiné, výchova budoucích členů oddílů SA (Sturmabteilung).²⁸ Na lavici obžalovaných stálo celkem 14 osob, z nichž většinu brněnský krajský soud uznal vinnými ze spolčení k úkladům o republiku, přičemž někteří z obviněných za tímto účelem vešli v kontakt s cizími činiteli. Odsouzení prostřednictvím svých obhájců podali proti postupu a rozhodnutí soudu první instance zmateční stížnost a odvolání. Nejvyšší soud v Brně předložený případ důkladně přezkoumal, v některých bodech stížnostem turnerům vyhověl, konkrétně co do posouzení viny. Dne 5. listopadu 1933 byl vynesena rozsudek, podle něhož se část z odvolavatelů uznávala vinnými z toho, že v letech 1925–1932 v Brně, Krno-

26 Kromě procesů se sudetoněmeckými nacionalistickými organizacemi se ve většině případů jednalo o úplatkářské aféry. V roce 1932 to byl např. proces s Jindřichem Antošem z ministerstva financí nebo tzv. slovenská pražcová aféra, která podle Lorkova popisu byla: „Nejobsáhlejší trestní věci za dvacetileté trvání generální prokuratury s 35 obžalovanými, kteří podali opravné prostředky na 1 800 stran.“ NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek, návrh na propůjčení zvláštního služebního přídatku náměstku generálního prokurátora Ladislavu Lorkovi, odůvodnění žádosti ze dne 1. 9. 1939, s. 1–2.

27 K problematice blíže: Burian, Michal: Sudetoněmecká nacionalistické tělovýchovné organizace a československý stát v letech 1918 až 1938. Praha 2012; Rádl, Emanuel – Broklová, Eva (eds.): O německé revoluci; K politické ideologii sudetských Němců. Praha 2003.

28 V konceptu vyjádření ke zmateční stížnosti odsouzených členů Jungsturm se organizace charakterizuje následovně: „Říšsko-německá organizace Jungsturm vybudovaná v Německu již v době předválečné čítá nyní asi na 300 oddílů, jest řízena a vedena po způsobu a na podkladě vojenském; jako nepravdělná tajná organizace vojenská pečuje o předvojenskou výchovu mládeže, provádí vojenská cvičení a mimo jiné má též účel násilné odtržení německých částí území Čsl. republiky a přivtělení jich k říši německé. V Čsl. republice měla dva t.zv. oddíly, brněnský označený čís. 271 a jihlavský čís. 281.“ NA, GP, Brno, č. k. 120, sign. 579/33, koncept vyjádření Generální prokuratury, 15. 4. 1933, s. 4–5. Organizace Jungsturm vznikla v Bavorsku již v roce 1897, původní název zněl „Blau-weiss-blau Union“. Oficiálně fungovala jako tělovýchovná organizace, která vydávala i svůj časopis, ve skutečnosti se ale jednalo o para militární struktury, které připravovaly výpady v zájmu nacistické politiky v ČSR. Blíže: Suchomel, Vítězslav: Komparace průběhů soudních procesů první Československé republiky ve světle zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky, diplomová práce. Brno 2015, s. 56–58.

vě, Jihlavě či Svitavách „(...) znajíce účel tajné organizace Jungsturmu, podvraceti ústavní jednotnost státu, ke sdružení tomu přistoupili, s ním se stýkali, jeho činnosti se zúčastnili, je s jeho členy v jich podvratných snahách podporovali.“²⁹ Úměrně s mírnějším posouzením vinny byly i udělené tresty, pohybovaly se od jednoho do šesti měsíců odnětí svobody.³⁰

Ještě větší ohlas vyvolal proces s původně tělovýchovnou organizací Volkssport (VS), který též bývá označován jako jeden z prvních procesů s nacismem vůbec. Proces s Volkssportem měl podobný průběh jako ten s Jungsturmem. Trestní soud v Brně uznal všech sedm obžalovaných vinnými podle § 2 zák. č. 50/1923 Sb., tedy příprava úkladů o republiku. Navzdory relativně nízkým trestům (nejvýše tři roky vězení) podala obhajoba odvolání proti rozsudku a zmateční stížnost k Nejvyššímu soudu, která se týkala především formálního postupu. Nejvyšší soud v neveřejném slyšení dne 1. července 1933 většinu z podaných stížností zamítl jako neopodstatněnou. Odvolání bylo předmětem veřejného soudního přelíčení, kterého se v roli státního žalobce zúčastnil také Ladislav Lorek. Dne 7. října 1933 byl vynesen rozsudek, jenž v převážné většině potvrzoval ten předchozí; potvrdil také zjištění první stolice ve věci skutkové podstaty, v němž se uvádí, „(...) že snahy NSDAP v Německu nesou (...) ke sloučení německým obyvatelstvem souvisle osídlených krajů Československé republiky s říší německou, že tedy jsou neslučitelný s územní celistvostí a integritou Československého státu (...)“³¹

Soudní potrestání příznivců nacismu nemohlo nastatou těžkou situací vyřešit. O výsledku střetu nacistické ideologie s československou demokracií se totiž nerozhodovalo v soudní síni Nejvyššího soudu v Brně, ale v tzv. Führerbau na ulici Arcisstrasse v Mnichově. Dne 30. září 1938 se Československá republika stala minulostí, následující léta byla velkou zkouškou pro každého jedince, někteří obstáli se ctí, jiní se dali do služeb okupantům.

Ve stínu třetí říše

Den po okupaci zbytku českých zemí bylo vyhlášeno zřízení protektorátu Čechy a Morava (75/1939 Sb.). Vznikla dvojí správa – říšská a protektorátní, což se týkalo také justice. Vlastní organizace soudů nebyla výrazněji pozměněna, tzv. autonomní soudnictví na původní československý systém navazovalo. Vedle toho povstaly soudy německé, které se dělily podle územního členění (Amtsgericht, Landesgericht, Oberlandgericht) a tzv. zvláštní soudy (Sondergericht), které byly hlavním nástrojem teroru v Protektorátu.³² Uvedené členění ale rozhodně nebylo zcela striktní,

29 NA, GP, Brno, č. k. 120, sign. 579/33, rozsudek Nejvyššího soudu, 5. 11. 1933, s. 2.

30 K případu blíže: Suchomel, Vítězslav: Komparace průběhů soudních procesů první Československé republiky ve světle zákona č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky, s. 56–65.

31 NA, GP, Brno, č. k. 120a, sign. 1200/33, rozsudek Nejvyššího soudu, 1. 7. 1933, s. 5–6. K tématu blíže: Suchomel, Vítězslav: Proces Volkssport, bakalářská práce, Brno 2013.

32 Dvoukolejnost se týkala také uplatňovaných právních řádů. Němečtí státní příslušníci byli jako

německé orgány nezřídka rozšiřovaly svou působnost i na protektorátní soudy. Rovněž Nejvyšší soud Protektorátu Čechy a Morava musel vzhledem ke svému postavení nezřídka zasahovat do judikatury.³³

Ladislav Lorek dále působil u Generální prokuratury v Brně, navzdory složité situaci v zemi se mu dařilo, alespoň tedy po pracovní stránce. Dne 1. září 1939 byl v jeho prospěch vedením Generální prokuratury podán tabelární návrh Ministerstvu spravedlnosti na propůjčení uvolněného zvláštního služebního přídávku, tedy jistou formu povýšení. V odůvodnění návrhu se mimo jiné uvádí: „Zasloužil se o judikaturu nejvyššího soudu při výkladu nových trestních zákonů, zvláště zákona na ochranu republiky tím, že vypracoval vzorné návrhy četných rozhodnutí (...). Neocenitelné služby prokázal u generální prokuratury během let velmi úspěšným vypracováním a zatupováním celé řady případů zvláště obsáhlých a složitých.“³⁴ Na okraj lze podotknout, že odůvodnění zmiňovaného návrhu bylo vypracováno ve dvou verzích, v té první jsou ve vybraných případech, které Lorek zastupoval uvedeny i ty s Jungsturmem a Volkssportem, ve druhé již prozíravě chybí. Návrh byl později přijat, nic nenasvědčuje, že by byl Lorek za svůj uděl v procesech se sudetoněmeckými organizacemi osobně a přímo perzekuován. Obětí represe se ale stal jeho syn Ilja, který studoval práva na brněnské univerzitě. V kartotéce fondu Předsednictvo ministerské rady, Praha se nachází záznam o intervenci protektorátních úřadů za zatčeného syna náměstka generálního prokurátora, který byl vězněn v koncentračním táboře.³⁵

Přestože organizace justice výrazněji ovlivněna nebyla, nacistická okupace se ve fungování protektorátního soudnictví a státní správy přeci jen odrazila. Jednalo

občané Říše souzeni pouze soudy německými. Obyvatelé Protektorátu podléhali tzv. soudům autonomním, vztahovalo se na ně právo protektorátní, v případech trestných činů i říšské (velezrada, útoky na osobu vůdce, činy proti nacistické správě, ochrana hranic apod.). Srov. Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel: České právní dějiny do roku 1945, s. 204–205.

33 Nadřazené postavení německých soudů dokládá skutečnost, že měly právo zrušit rozsudek soudů protektorátních. Nejasnosti v rámci vymezení působnosti soudů vznikaly tehdy, přihlásil-li se občan obžalovaný či odsouzený protektorátními soudy k německé národnosti, rozsudek tehdy nenabyl právoplatnosti nebo byl zrušen. V tomto ohledu se Nejvyšší soud obracel na soudy německé s dotazem, podléhá-li obžalovaný jurisdikci protektorátní, či říšské. Formálně správný postup soudu byl po válce předmětem kritiky, neboť byla uplatňována nepsaná zásada posuzovat případy u soudů protektorátních, jejichž rozsudky byly mírnější. NA, fond Ministerstvo vnitra II-tajné (dále jen MV II-T), č. k. 45, inventární číslo (inv. č.) 2170.

34 NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek, návrh na propůjčení zvláštního služebního přídávku náměstku generálního prokurátora Ladislavu Lorkovi, odůvodnění žádosti, 1. 9. 1939, s. 1–2.

35 NA, fond Předsednictvo ministerské rady, Praha (PMR), sign. 296, jmenná kartotéka. Pravděpodobně byl jedním z 1 200 studentů, kteří byli v noci z 16. na 17. listopadu 1939 zatčeni v souvislosti s uzavřením českých vysokých škol, které nastoupilo po nepokojích spojených s oslavami 28. října a tragickou smrtí Jana Opletala a Václava Sedláčka. K problematice blíže: Leikert, Jozef: Černý pátek sedmnáctého listopadu, Praha 2001; Vyhliďal, Zdeněk: Kdybych tě znovu volal, už se neotáčej ...: příběh Jana Opletala, Praha 2015; Pasák, Tomáš: 17. listopad a Univerzita Karlova, Praha 1997.

se například o požadované vyjádření loajality. Podle dekretu státního prezidenta č. 83/1940 Sb. ze dne 8. dubna 1940, o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy, musel na základě § 2 tohoto zákona věrnost „Vůdci Velkoněmecké říše“ přísahat i Ladislav Lorek.³⁶ Dalším novým prvkem bylo zavedení rasových zákonů. V protektorátní realitě se jednalo o vládní nařízení č. 136/1940 Sb., o právním postavení židů ve veřejném životě a vládní nařízení č. 137/1942 Sb., o židovských míšencích ve veřejné službě. Podle uvedených zákonů museli protektorátní úředníci vykázat nežidovský původ.³⁷

V roce 1940 proběhly ve vedení Generální prokuratury zásadním personální změny, přsluhujícího generálního prokurátora Viléma Prokopa totiž ve funkci nahradil Jan Soukup, do té doby jeden z jeho náměstků. Soukup u Generální prokuratury působil již od roku 1924, tedy o čtyři roky déle než Lorek. Objevuje se tvrzení, že vedení GP měl převzít Lorek, v čemž mu ale bránila účast v procesech se sudetoněmeckými organizacemi.³⁸ Staré případy jistě mohly určitou roli sehrát. Jejich společné působení u vrcholného orgánu prokuratury trvalo ještě sedm let, nemalou zásluhu na tom měl právě generální prokurátor Soukup. Léta Ladislava Lorka v justici totiž nemilosrdně ubíhala, podle vládního nařízení republiky Česko-Slovenské z 21. prosince 1938 o úpravě některých personálních poměrů ve veřejné správě měli státní zaměstnanci, jejichž věk překročí 55 let odejít do výslužby.³⁹ V říjnu 1941 proto byla podána první žádost podepsaná Janem Soukupem o ponechání náměstka Lorka v činné službě. Další následovala o rok později s identickým odůvodněním: Generální prokuratura trpí nedostatkem pracovních sil. „Zmenšení počtu (...) mělo by za následek ohrožení řádného chodu nejen úřední agendy generální prokuratury, ale i trestní agendy nejvyššího soudu.“⁴⁰ Vláda Protektorátu Čechy a Morava v souladu s rozhodnutím říšského protektora s odložením pensionování souhlasila, nejdéle však do 65 let.

Přestože Protektorátu se nejničivější válečné operace vyhnuly, válka si svou daň přesto vyžádala. Tragickou událostí bylo bombardování Brna 20. listopadu 1944,

36 Celý text slibu zní: „Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovat, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plnit, zákony zachovávat a své úřední povinnosti svědomitě zastávat.“ Viz Sběrka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava, Praha 1940, s. 225–226.

37 „Průkaz o tom, zda někdo je či není žid, lze podat také osvědčením, které vydává okresní úřad a v městech s vlastním statutem zemský úřad na podkladě úředních dokladů o původu.“ (§ 2 vl. nařízení č. 136/1940 Sb.) Tamtéž, s. 337.

38 NA, MV II-T, č. k. 45, inv. č. 2170.

39 V případě žen byl důchodový věk stanoven na 53 rok života. Po přesáhnutí 60 roku byl zaměstnanec pensionován z moci úřední. Sběrka zákonů a nařízení státu československého. Praha 1938, s. 1303.

40 Uvedená slova jsou doplněna i statistickými údaji, z nichž vyplývá, že v roce 1939 činil počet podaných zmatečných stížností 950, zatímco v roce 1941 již 1 573 a k srpnu 1942 (vzhledem k době podání žádosti) 1 259. NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek, žádosti o odložení pensionování Ladislava Lorka.

při němž zahynula velká část pracovníků Nejvyššího soudu. Spojenecká letadla původně mířila k průmyslovým objektům v jižním Polsku, ale kvůli špatnému počasí zaútočila na náhradní cíl, jímž bylo právě Brno. Ladislav Lorek měl štěstí, neboť mezi oběťmi náletu nebyl. Není třeba zdůrazňovat, že činnost Nejvyššího soudu a Generální prokuratury byla válečnými událostmi vážně omezena, např. úřadování se v důsledku bombardování přemístilo do soukromých bytů pracovníků.⁴¹ Po více než šesti letech se Protektorát Čechy a Morava stal minulostí, nejen justici čekala zcela nová doba.

„Svobodná“ třetí republika

Po skončení druhé světové války československá justice sice na základě principu právní kontinuity formálně navazovala na předválečný model (organizace soudů apod.), k určitým změnám po roce 1945 nicméně přeci jen došlo. Za zásadní lze považovat zřízení tzv. mimořádných lidových soudů, které na základě tzv. velkého retribučního dekretu č. 16/1945 Sb. prováděly potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů. Důležitý byl i tzv. malý retribuční dekret (č. 138/1945) z 27. října 1945 o trestání některých provinění proti národní cti. Na jeho základě totiž tzv. trestní nalézací komise při národních výborech, které zcela postrádaly justiční prvek, rozhodovaly o provinění proti národní cti, přičemž nezřídka docházelo k zneužívání tohoto prostředku komunisty, kteří v nově zřízených národních výborech měli značný vliv. S činností retribučního soudnictví souvisí také zavedení institutu soudců z lidu, kteří jednak nedisponovali potřebným právním vzděláním, a především byli vybíráni podle politické příslušnosti, která jejich rozhodování přinejmenším ovlivňovala, a to nejen v případech příslušníků KSČ, byť zde byla příslušnost ke straně nejviditelnější.

V případech nejvyšších justičních orgánů nebyl tento stav tolik viditelný, ačkoliv i zde se pochopitelně řady pracovníků rozšiřovali o ty s členskou legitimací KSČ. Mezi nimi bychom našli i Ladislava Lorka, jenž se členem KSČ stal 22. května 1945. Navzdory rostoucímu vlivu komunistické strany nepatřil resort spravedlnost mezi hlavní opory KSČ, jak tomu bylo například v případech bezpečnosti či armády. Ministerstvo spravedlnosti až do absolutního převzetí moci komunisty v únoru 1948 měli v rukách národní socialisté, nejprve v osobě Jaroslava Stránského a později Prokopa Drtiny. Právě na nich byla zodpovědnost za obnovu řádného soudnictví a zároveň vyrovnání se s poválečným potrestáním kolaborantů a válečných zločinců.

Víceprokurátor Lorek, jak zněla podle dekretu prezidenta republiky č. 90/45 Sb., o úpravě některých organizačních a služebních otázek v oboru soudnictví jeho funkce, začal kariéru v osvobozeném Československu slibně – příznáním zvýšeného služného. Nicméně tak jako v minulosti byla jeho služba v justici provázena

41 Ladislav Lorek žádal vedení GP o odškodnění za úřadování v soukromém bytě, které jeho žádosti vyhovělo. Tamtéž, žádost Ladislava Lorka.

finančními neshodami.⁴² Bezproblémové nebylo ani fungování samotné prokuratury, ještě v roce 1947 např. chyběly soudní taláry, které byly odcizeny na konci války.⁴³ Vzhledem k poměrně nízkému počtu pracovníků byli zaměstnanci GP značně vytížení.

Generální prokuratura nebyla jediným orgánem, kde se Lorek po válce angažoval, od července 1945 totiž zasedal v odvolací a právní komisi Zemského národního výboru (ZNV) v Brně. V souvislosti s blížícími se volbami se v březnu 1946 stal členem také komise volební. Za Lorkovou agilitou patrně stála jeho podnikavost, funkce, kterou zastával, ale také direktivy strany, jíž byl členem. Výsledek voleb zavalil Lorkovi a jeho soudruhům důvod k radosti, KSČ totiž získala celkem 40,17 % hlasů.⁴⁴

Komunisté svoje postavení v zemi stále upevňovali, to se samozřejmě týkalo i státních úřadů a institucí. Prvním krokem byla dostatečná informovanost o dění uvnitř jednotlivých orgánů, v případě Generální prokuratury nemohl být informátorem nikdo povolanejší než Ladislav Lorek.

Velká pozornost byla věnována především generálnímu prokurátorovi Janu Soukupovi a druhému prezidentovi NS Theodoru Nussbaumovi, kteří své funkce zastávali i po válce. Podle Lorkova mínění ale byli zatíženi protektorátní minulostí a svou působností ovlivňovali fungování nejvyšších justičních orgánů a retribuční řízení.⁴⁵ Záležitost odrážela stav, který v souvislosti s poválečnou očistou v justici panoval. Soudci totiž nepodléhali pravomoci očištných komisí při národních výbořech zřízených na základě dekretu prezidenta republiky č. 105/45 Sb., o očištných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců, ale pouze kárnému řízení v rámci resortu spravedlnosti. Komunistická strana pochopitelně působnost jmenovaných pracovníků justice za protektorátu kritizovala, v některých případech ale nebyla kritika zcela opodstatněná. Např. Janu Soukupovi bylo vyčítáno,

42 V roce 1946 Lorek pobíral roční plat ve výši 88 400 Kčs včetně různých přídavků. Nutno ale podotknout, že uvedená suma nebyla v poválečném Československu nijak závratná, obzvláště vzhledem k situaci na trhu, kde kromě oficiálně stanovených cen figurovaly také ty na trhu černém. Mezi náměstkem generálního prokurátora Lorkem a nadřízenými orgány docházelo k neustálým sporům o přiznání a výši služných přídavků vzhledem k započítávání odsloužených let. NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek.

43 Taláry prokurátorů GP Ladislava Lorka a Františka Stivara byly odcizeny během osvobození Brna. Ministerstvo spravedlnosti objednávkou na výrobu nových zadal trestní věznicí v Plzni, a to 10. 12. 1946. Ke dni 19. 6. 1947 ale nebyly taláry ještě dodány. Tamtéž.

44 Blíže: Veber, Václav: *Osudové únorové dny*, Praha 2008; Kaplan, Karel: *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.

45 Generální prokurátor Soukup podle Lorkova názoru ovlivňoval dění v justici, když „(...) blahovoleně prováděl amnestie prezidenta republiky“, využíval svého postavení na rozhodování Ministerstva spravedlnosti a Nejvyššího soudu a názorem o možnosti podávání zmatečných stížností u retribučních procesů vnesl pochybnosti nad správností retribučního soudnictví. Lorek na činnost svých kolegů za okupace (oba byli vyznamenáni Svatováclavskou orlicí) upozorňoval i Ministerstvo spravedlnosti, které vznesená obvinění neuznalo. NA, fond ÚV KSČ, 100/52, archivní jednotka (a. j.) 151, svazek (sv.) 21.

že na Generální prokuratuře rozšiřoval německou propagační literaturu, přičemž argument zněl následovně: „Tuto [literaturu – pozn. A. Z.] měl dr. Soukup stále rozloženou na nápadném místě na stole (...), roznášel ji někdy osobně do úřadoven ostatních referentů, aby vzbudil dojem (sic), že úřad generální prokuratury je uvědoměle zapojen do nacistického státního aparátu.“⁴⁶ Soukup se mohl snažit, aby v očích okupantů vystupoval jako věrný zastánce Říše, ale rovněž mohl podobným jednáním své zaměstnance chránit. Pravý důvod kritiky spíše spočíval v politické příslušnost obviňovaných pracovníků justice, kteří byli členy národně socialistické strany.

Právě skutečnost, že většina soudců Nejvyššího soudu a Generální prokuratury, jakožto i převážné části tehdejší justice, byla spojena s Československou stranou národně socialistickou (ČSNS), činilo komunistům nemalé potíže. „V soudnictví není zatím příslušníků KSČ, kteří by v hojnějším počtu mohli být stranou dosazování na klíčové pozice“, konstatoval Lorek.⁴⁷ Jistou posilou v tomto ohledu bylo přidělení soudce Antonína Mikysky ke Generální prokuratuře.⁴⁸ Jak sám Lorek ale přiznává, záležitost měla i osobní stránku: „Při mém vstupu do strany (...) jistě ani stín nějakých osobních ambicí neovlivňoval ono moje rozhodnutí, ale dnes, po roce, když vidím mocenský nápor těch, kteří již dávno měli zmizet v tichu propadliště pro svoje smýšlení, postoj a činnost v minulých letech a též pro dnešní ještě svoje přímo zavilé smýšlení, a kteří nejen mohou, ale jistě i budou mocí svého úřadu rušivě zasahovat, hlásím se o své, a to i v zájmu celku. Jsem již 18 let u generální prokuratury a práce, kterou jsem konal a vykonal, jistě mi dává plně právo dožadovat se toho, abych zaujal postavení, které mi služebně plně přísluší (...).“⁴⁹ Je zcela jasné, kam Lorek svými slovy směřuje. „Nepochybuji, že zlepšení mého služebního postavení, důvěra, kterou by mi vláda projevila mým jmenováním, prospělo by zde i straně pro podzimní volby do národních výborů.“⁵⁰

Ladislav Lorek evidentně nebyl se svým postavením u Generální prokuratury spokojený. Ve zprávě právnícké komisi ÚV KSČ, v které hlásil aktuální vývoj situace v justici, mimo jiné napsal: „Tím jsem, žel, zase u svého případu, ač je mi to až trapno. Mám dojem, že jsem stal míčem v zápase stran národní fronty. K tomu nemuselo dojít, kdyby nebylo opominuto trvat na spojitosti obsazení všech míst u nejv. soudu a zároveň též gener. prokuratury. [...] Píšeš, že musím mít ještě trpělivost. [...]

46 Podle zprávy Klubu poslanců KSČ ministru vnitra Václavu Noskovi ze své funkce Soukup usiloval o zvyšování trestů podle německých instrukcí. Zaštiťoval se podporou protektorátního prezidenta Emila Háchy i říšského protektora. NA, MV II-T, č. k. 45, inv. č. 2170.

47 NA, f. ÚV KSČ, 100/52, a. j. 151, sv. 21.

48 Antonín Mikyska (1904–1982) později působil u Státní prokuratury Brno, kde zastával funkci vedoucího brněnského oddělení. Poté byl přidělen k trestnímu odboru Generální prokuratury. Byl jedním z hlavních tvůrců nezákonností 50. let.

49 NA, ÚV KSČ, 100/52, a. j. 151, sv. 21.

50 Tamtéž.

Vím, strana nemůže mít zřetel na tuto osobní stránku věci. Ale nutno pamatovat včas, že usměrňování trestní judikatury nejv. soudu generální prokuraturou může mít podstatný význam i pro celkový ráz politického vývoje.⁵¹

Důležitost „celkového rázu politického vývoje“ si uvědomovalo také vedení KSČ. Představitelé vrcholných orgánů justice totiž podle mínění stranických orgánů ovlivňovali směřování poválečného soudnictví. „Mnoho soudců se ostýchá proti lepšímu svědomí dát průchod výkladu zákona odpovídajícímu duchu lidové demokracie z obavy, že jejich rozhodnutí bude zrušeno vyšší stolicí, která se ještě nepropracovala k pochopení příkazů doby. Obsazení Nejvyššího soudu po revoluci se v podstatě nezměnilo a jest proto důvodná obava, že ani prakse (sic) tohoto soudu se nezmění v dohledné době v pokrokovém smyslu (je zajímavé, že z celého Nejvyššího soudu je jeden zřízenec organizován v KSČ). Zpráva dále pokračuje: „Tím více vyniká význam generální prokuratury, která svým stanoviskem ke zmatečným stížnostem, podaným proti rozsudkům krajských soudů a zvláště možností, podávati zmateční stížnosti k zachování zákona (...).“⁵²

Citovaná slova mají velký význam, dokládají totiž záměr komunistické strany o obsazení důležitých míst v nejvyšších patrech československé justice, a to ještě před Únorem 1948. Uvedené skutečnosti rovněž naznačují, že soudy nižších stupňů, které byly pod kontrolou komunistů, neměly možnost zcela prosadit svůj výklad práva, neboť Nejvyšší soud a Generální prokuratura, které kontrolovali národní socialisté, v takovém případě výrok pozměnily.

Dne 31. května 1947 se Ladislav Lorek dočkal, prezident republiky se totiž rozhodl jmenovat dosavadního generálního prokurátora Jana Soukupa senátním prezidentem Nejvyššího soudu a jeho náměstka určil za nástupce. Velký vliv na Lorkovo jmenování mělo nejen doporučení brněnského krajského výboru KSČ v čele s Ottou Šlingem, ale zřejmě také zákulisní hry. Klub poslanců KSČ se totiž v citované zprávě obrací na ministra vnitra Václava Noska s prosbou, aby „pokud možno zabránil definitivnímu jmenování dr. Soukupa na funkci generálního prokurátora a abys [Nosek – pozn. A. Z.] na toto místo prosazoval dr. Ladislava Lorka“.⁵³ Navzdory uvedeným skutečnostem, ale nelze opomíjet ani Lorkovu letitou službu v justici a zastávanou funkci náměstka. Na okraj se sluší podotknout, že KSČ sice brojila proti soudcům a prokurátorům, kteří lpěli na starých zásadách a kteří zjednodušeně řečeno „nešli s dobou“, ale do vedení Generální prokuratury doporučila Ladislava Lorka, který již měl být pensionován.⁵⁴ Jiné východisko ale komunisté

51 Lorkův dopis bohužel není adresovaný, právnícká komise ÚV KSČ jej přeposlala generálnímu tajemníkovi Rudolfu Slánskému. Poté se dostal mezi písemnosti Klementa Gottwalda. NA, ÚV KSČ, 100/1, a. j. 543, sv. 70, dopis L. Lorka, 23. 3. 1947.

52 NA, MV II-T, č. k. 45, sign. 2170.

53 Ve zprávě se přímo píše, že funkce generálního prokurátora má velký význam vzhledem k vyřizování zmatečných stížností na zachování zákona proti právoplatným rozsudkům. Tamtéž.

54 Ladislav Lorek ale nebyl jediným pracovníkem GP, kterému se náleželo pensionování. V září 1947 u Generální prokuratury působilo pod Lorkovým vedením pět stálých prokurátorů: Karel Funtíček

neměli, Lorek byl jediným členem strany vhodným na tuto funkci.

V době „třídní justice“

V únoru 1948 vyvrcholila vládní krize absolutním převzetím moci v zemi Komunistickou stranou Československa. Justici čekaly zásadní změny, některých se podílel i generální prokurátor Ladislav Lorek. Prvním závažným krokem bylo odstranění nepohodlných osob ze všech státních úřadů, organizací či spolků. Komunisté argumentovali tím, že „do vedoucích míst našeho veřejného života proniknuvší agenti reakce musí být odstraněni a jejich opětovnému pronikání zabráněno. Náš pospolitý lid nechce, aby se únor 1948 opakoval za několik měsíců znovu.“⁵⁵ „Očistu“ prováděly tzv. akční výbory (AV), v případě justičních orgánů ale nebyly zásahy do personálního složení tak citelné. Důvodem byl především nedostatek soudců, kteří by ty „vyakč-něné“ nahradili.⁵⁶ To dokládá i personální složení Generální prokuratury, které bylo bezprostřední poučnou „očistou“ zasaženo jen mírně.⁵⁷ Ladislav Lorek se o své místo obávat nemusel, právě naopak, jeho kariéra vstoupala vzhůru. Nejprve mu byla 1. června 1948 udělena výjimka ve věci pensionování, v srpnu téhož roku mu pak první „dělnický“ prezidentem Klement Gottwald propůjčil místo přednosta Generální prokuratury v I. stupnici funkčního služného.⁵⁸

Pod dohledem prvních komunistických ministrů spravedlnosti Alexeje Čepičky a později Štefana Raise došlo k zásadní transformaci československé justice, toto období je též nazýváno jako tzv. právníká dvouletka (1948–1950). Hlavní náplní tohoto procesu byla kodifikace soukromého i veřejného práva, jeho unifikace (právní řád na Slovensku se lišil), zlidovění, přiblížení československého práva sovětským vzorům a zavedení třídního principu. Klement Gottwald na zasedání ÚV KSČ podtrhl, že je nutné „zlikvidovat nemožný stav, kdy (...) platily zákony ještě z doby Marie Terezie“.⁵⁹ V některých oblastech skutečně došlo k určitému posunu, např. v právu rodinném. V jiných případech ale právo posloužilo jako nástroj

(nar. 1888), Jaroslav Dvořáček (nar. 1884), František Stivar (nar. 1891), Rudolf Chalupa (nar. 1884) a Karel Kordáč (nar. 1902). Služebně byli k prokuratuře přiděleni další čtyři zaměstnanci: Emil Jelínek (nar. 1906), Emil Čermák (nar. 1902), Leoš Janáček (nar. 1905) a již zmiňovaný Antonín Mykiska. Srov. Status Nejvyššího soudu a Generální prokuratury 1. září 1947. Brno 1947, s. 22–24.

55 Akční program nové Gottwaldovy vlády. Praha 1948, s. 15.

56 V počátečním období byly z justice odstraněny asi 3% pracovníků. Výměna za prověřené kádry probíhala poměrně pomalu. Vorel, Jan – Šimánková, Alena – Babka, Lukáš a kol.: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Díl II. Praha 2004, s. 110.

57 Rozhodnutím akčního výboru byl na „dovolenou s čekatelným“ dán Jaroslav Dvořáček, později se souhlasem AV přeložen do trvalé výslužby. Do pense odešel také generální státní zástupce Rudolf Chalupa. NA, ÚV KSČ, 100/52, a. j. 139, sv. 20.

58 Žádost o propůjčení místa si Lorek s doporučením „akčního výboru pro zaměstnance generální prokuratury a zaměstnance úřadů státnězastupitelských v zemi Moravskoslezské včetně zemského státního zastupitelství v Brně“ podal již v březnu 1948. NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek.

59 Srov. Kuklík, Jan a kol.: Dějiny československého práva. Praha 2011, s. 87.

k upevnění moci. Razantní byl zásah do práva trestního, nelze nevzpomenout všeobecně známé zákony č. 231/48 Sb. a č. 232/48 Sb., tedy zákon na ochranu lidové demokratické republiky a zákon, jímž byl zřízen Státní soud a Státní prokuratura – hlavní nástroje komunistické soudní represe; zajištění loajálních vykonavatelů měl zajistit zákon č. 319/48 Sb. o zlidovění soudnictví.

Realizaci tzv. právnícké dvouletky se zabývala právnícká komise ministerstva spravedlnosti, která svoji činnost zahájila 20. září 1948.⁶⁰ Předsedou komise byl náměstek ministra spravedlnosti Alfréd Dressler, mezi dalšími 17 členy byl i Ladislav Lorek.⁶¹ Jedním z hlavních úkolů byla příprava nového trestního zákona, jeho přípravou se zabývala komise pro trestní právo (další se zabývala právem občanským), která se dělila na deset subkomisí, v té III. (trestné činy proti hospodářskému řádu) zasedal také Ladislav Lorek. Záznamy z jednání komise dokládají, jakým směrem se československá justice měla ubírat; často je zde odkazováno na sovětské zákonodárství a právní normy, což dokládá i Lorkův vklad při debatě o dolní hranici trestní odpovědnosti.⁶² Komise se v rámci trestního zákona zabývala také stanovením samotné formy a výše trestů. Jednalo se např. o vymezení peněžitého trestu, výkon trestu, formu výkonu trestu absolutního či trestu doživotního, k čemuž své podotkl i generální prokurátor Lorek.⁶³ Z jeho vystupování během zasedání komise je patrná znalost sovětských právních norem, rozhodně tedy nebyl pasivním členem, naopak jako skutečný odborník věnoval pozornost aktuálnímu vývoji práva, jak činil během své dlouhé služby v justici. Na základě výnosu ministra spravedlnosti ze dne 15. břez-

60 K problematice tzv. právnícké dvouletky nejnověji: Bláhová, Ivana a kol.: Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha 2016.

61 Počet členů komise se v průběhu let měnil, mezi významnější členy komise např. patřili: předseda Státní prokuratury Bohumír (Bohumil) Ziegler, náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos či pozdější generální prokurátor ČSSR Ján Feješ. Dohled nad činností komise měl pochopitelně ministr spravedlnosti. Srov. Frantalová, Anna: Činnost politické komise v době tzv. právnícké dvouletky, diplomová práce. Praha 2015, s. 24.

62 V souvislosti s projednáním hranic trestní odpovědnosti Ladislav Lorek poukázal na skutečnost, že v SSSR je tato hranice 12 let. Ke změně nakonec nedošlo, zůstal zachován věk 15 let. Tamtéž, s. 44.

63 Stanovení peněžitého trestu se týkalo jeho dolní a horní hranice, která byla určena 2 000 a 10 000 000 Kčs. Ladislav Lorek k uvedené problematice uvedl, že v případě konfiskace majetku je rozhodná doba vynesení rozsudku, zatímco v případě uložení peněžitého trestu mohl tento být vymáhán v době následné navzdory momentální nedobytnosti. Tamtéž, s. 52.

Nutno podotknout, že peněžitý trest byl v často využíván, přičemž i zde byly ukládané tresty diferenciované podle třídního původu obviněných. Pro ilustraci: v roce 1950 byly Státním soudem uloženy peněžitě tresty ve výši 78 335 600 Kčs. Srov. Vorel, J. – Šimánková, A. – Babka, L. a kol.: Československá justice v letech 1949–1953 v dokumentech. Díl I. Praha 2003, s. 143.

Další diskuse proběhla kolem formy trestu smrti. Někteří z členů komise navrhovali trest smrti zastřelením, z ohledu na vykonávání trestu příslušníci SNB či SVS byli jiní naopak proti. Generální prokurátor Lorek se vyslovil pro jednotnou formu trestu – zastřelením, neboť ten byl jak pro příslušníky armády, tak pro civilisty. S nejvyšším trestem souvisela i otázka doživotního trestu, který Lorek navrhoval zrušit. Náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos se ale vyslovil proti návrhu, protože doživotní trest je důležitý při udělování milostí u trestů absolutních. Srov. Frantalová, A.: Činnost politické komise v době tzv. právnícké dvouletky, s. 49.

na 1949 Ladislav Lorek zasedal také v komisi pro odborné justiční zkoušky. Vzhledem ke své dlouholeté praxi u generální prokuratury byl členem skupiny, která se zabývala trestním právem hmotným a procesním.⁶⁴ Lorek dále byl členem právnické komise při krajském výboru (zřejmě Brno), vyučoval v základním kroužku Roku stranického školení (RSS), aktivní ale byl i mimo justici.⁶⁵

Převážnou část času ale generální prokurátor Lorek věnoval výkonu své funkce. Poúnorové zásahy do justice se pochopitelně nevyhnuly ani Generální prokuratuře, která rozšířila svou působnost.⁶⁶ Zásadní změna se týkala také ideového poslání prokuratury, které ministr spravedlnosti Alexej Čepička prezentoval tak, že „(...) v období zostřujícího se třídního boje (...) je nutno dbát toho, aby judikatura nesjela po koleji formální rovnosti před zákonem. Judikatura musí být vedena myšlenkou posilování státní moci. Gen. prokuratura bude muset zasahovat tam, kde v nižších stolicích se jeví tendence příliš mírná, anebo zase tam, kde prakse (sic) je neúměrně přísná. Je třeba diferenciovat mezi útoky proti státu podle jejich závažnosti.“⁶⁷ V souvislosti s provedenými změnami značně vzrostla agenda Generální prokuratury. Zaneprázdněnost pracovníků dokládá např. Lorkova nevyčerpaná dovolená nebo skutečnost, že práci se věnoval i během nemocenské.⁶⁸ V roce 1950 navíc proběhlo přestěhování Generální prokuratury z Brna do Prahy, což k plynulému chodu instituce – alespoň zpočátku – jistě nepřispělo. Ministerstvo spravedlnosti sice plánovalo v novém působišti citelně zvýšit počet pracovníků (z původních 28 na 102, delší plán počítal se 125 zaměstnanci), realita ale poněkud pokulhávala za plány ministerstva.⁶⁹ Z Lorkových pravidelných zpráv ministru spravedlnosti totiž jasně vyplývá, že pracovníci GP jen stěží zvládali vyřizování došlých případů, které byly z větší části trestně politického charakteru.⁷⁰

64 V souvislosti s odbornými justičními zkouškami je třeba podotknout, že v rámci zlidovění soudnictví a rozšíření soudců z lidu a absolventů právnických škol pracujících, neměly zkoušky dřívější vážnosti, v některých případech od nich též bylo upouštěno.

65 Byl členem Svazu přátel demokratického Španělska, Svazu československo-sovětského přátelství, Sokola a pochopitelně i Revolučního odborového hnutí, především ale zasedal ve výboru závodní organizace KSČ na GP. NA, ÚV KSČ – členská evidence, evidenční štítek Ladislav Lorek.

66 Prokuratura prošla územní i věcnou reorganizací, došlo ke zrušení zemských soudů a zastupitelství. Prokurátorská soustava byla přizpůsobena okresní a krajské organizaci – vzniklo 19 krajských a 272 okresních prokuratur. Rozšířily se také kompetence generálního prokurátora, jenž mohl podávat stížnost pro zachování zákona proti rozhodnutím nejen trestních, ale i občanskoprávních soudů, jakožto i rozhodnutí prokurátorů nižší instance. Srov. Kuklík, Jan a kol.: Dějiny československého práva 1945–1989, s. 284; Lata, Jan: Prokuratura. In: Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.): Komunistické právo v Československu, s. 850.

67 NA, ÚV KSČ, 100/52, a. j. 139, sv. 20, zápis z porady na Ministerstvu spravedlnosti, 26. 4. 1949, s. 2.

68 NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek.

69 NA, ÚV KSČ, 100/52, a. j. 139, sv. 20, návrh organizace generální prokuratury po přesídlení do Prahy.

70 Generální prokurátor ve zprávě z 1. 3. 1950 uvádí, že k uvedenému dni GP disponovala celkem 84 zaměstnanci, kteří museli vyřídit celkem 2 783 napadlých spisů, z nichž 2 604 trestně politických. Podle Lorkových slov se jednalo o spisy za období posledních dnů, což potvrzují i statistiky z jeho dalších zpráv, kde je patrné, že GP dostávala stovky případů denně. Zatížení bylo řešeno např. uzavíráním pracovních závazků, které měly přispět k rychlejšímu a efektivnějšímu vyřizování agendy.

Nárůstem agendy a „zvýšenou osobní odpovědností generálního prokurátora za řádný chod celého soudnictví, to jak v oboru trestním, tak nyní i civilním“ argumentoval Ladislav Lorek svoji žádost ministerstvu spravedlnosti o úpravě jeho platového ohodnocení.⁷¹ Výkon vytužené funkce generálního prokurátora se pomalu, ale jistě chýlil ke konci. V situačním přehledu Generální prokuratury patrně ze září 1951 je sice hodnocen jako dobrý odborník, ale zároveň se zde uvádí, že vzhledem ke svému věku je nepružný a nevýkonný; „Je zábranou rozvoje Generální prokuratury.“⁷² V první etapě výměny zaměstnanců GP proto bylo naplánováno Lorkovo přeložení do starobního důchodu, čímž též „odpadne výplata přechodného přidělení týdenní cesta autem do Brna a zpět“, kterou Lorek podnikal.⁷³

Lorkovu pozici jistě neposílilo ani vyloučení jeho syna Ilji z KSČ. Druhorozený syn zastával funkci zemědělského tajemníka a později zástupce vedoucího tajemníka krajského výboru v Brně. V souvislosti se zatčením krajského tajemníka v Brně Otty Šlinga došlo k rozsáhlým čistkám ve straně, v kterých byl ze strany vyloučen i Ilja Lorek.⁷⁴ Synův pád mohl mít vliv i na otcovu kariéru. Naznačuje to stručný výpis z protokolu členské schůze, kde se sice píše, že prověření soudruha Lorka bylo kladné, „zvláště po stránce lidské je velmi dobrého založení“. Zápis ale dále pokračuje: „Na členské schůzi byla nadhozena otázka, zda s. Lorek udělal vše pro dobrou spolupráci vedení úřadu s org. závodní KSČ. S. Lorek měl v tomto směru na členské schůzi vystoupit více sebekriticky.“⁷⁵

Není zcela jasné, byl-li Ladislav Lorek z funkce generálního prokurátora odstraněn, nebo odešel dobrovolně. V návrhu kádrového odboru ministerstva spravedlnosti na Lorkovo odvolání politickému sekretariátu ÚV KSČ se totiž uvádí: „Návrh je podán z toho důvodu, že generální prokurátor Lorek s. dr. Ladislav Lorek (64 roků star) podal žádost, aby byl přeložen do trvalé výslužby.“⁷⁶ Ministr spravedlnosti Štefan Rais žádosti generálního prokurátora vyhověl, na prozatímní vede-

Tamtéž, zprávy o činnosti Generální prokuratury.

71 Podle jeho mínění, měla být „(...) setřena platová diskriminace mezi služebními požitky prvního předsedy nejvyššího soudu a požitky generálního prokurátora, význam úřadu generální prokuratury zcela neodůvodněně snižující.“ NA, GP, Praha – nezprac., osobní spis Ladislav Lorek, Úprava služebních požitků generálního prokurátora, 18. 3. 1950, s. 1–2.

72 Srov. Vorel, J – Šimánková, A. – Babka, L.: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Díl II., s. 196.

73 Tamtéž, s. 195.

74 Podle zprávy Komise stranické kontroly (KSK) při ÚV KSČ prosazoval stejné metody jako krajský tajemník Otta Šling, čímž dopomáhal „k prosazování třídních nepřátel na vedoucích místa našeho hospodářského a politického života“. Po odvolání z funkcí si nepočínal dost sebekriticky, a navíc se oženil s bývalou hraběnkou Thurn Taxi, uzavírá zpráva Jarmily Taussigové-Potůčkové, vedoucí KSK. Organizační sekretariát na svém zasedání v listopadu 1951 zamítl jeho odvolání proti vyloučení z KSČ, v které byl od roku 1945. NA, f. ÚV KSČ, 02/3, a. j. 142/17, sv. 12.

Vzpomínky Ilji Lorka na únorové události: Škrle, Michal: Únor 1948 v Brně, bakalářská práce. Brno 2007.

75 NA, ÚV KSČ – členská evidence, evidenční štítek Ladislav Lorek.

76 NA, ÚV KSČ, 02/5, a. j. 43/22, sv. 3.

ní úřadu navrhl Lorkova dosavadního náměstka pro věci trestně politické Václava Aleše.⁷⁷ Politický sekretariát ÚV KSČ Raisův návrh přijal. Sledované personální změny mimo jiné dokládají, že hlavní slovo v obsazování úřadů měla KSČ, nikoliv odpovědný resort.

Ex post bylo Lorkovo odvolání deklarováno na konferenci absolventů právnických škol pracujících (PŠP), která se uskutečnila ve dnech 21. – 24. dubna 1952.⁷⁸ Vzhledem k tomu, že Lorek byl práce u GP zproštěn již 30. září 1951, mohl být přednesený požadavek jistou formou demonstrace nového řádu, ve kterém tzv. dělničtí prokurátoři nahrazují sice profesionální, ale původem „buržoazní“ soudce a prokurátory.

Na konci kariéry

Po svém pensionování byl Ladislav Lorek ještě zaměstnán v komunálním podniku Pohostinství města Brna. Od jeho jmenování okresním soudcem v Ivančicích uplynulo úctyhodných 34 let. Po odchodu z justice archivní prameny o jeho dalším životě bohužel mlčí. Již jako penzista se dožil politických změn spojených s uvolňováním režimu, zemřel dne 3. 1. 1967 krátce po svých osmdesátých narozeninách. Průběh Lorkovy kariéry dokládá, že byl schopným pracovníkem justice, ambiciózním, vždy domáhajícím se odpovědné odměny. Není těžké odhadnout, že těžce nesl jmenování Jana Soukupa generálním prokurátorem v roce 1940. Po válce s nelibostí sledoval Soukupovy příjmy, které by sám rád pobíral. Usoudil, že dobrý plat a vysokou funkci mu zajistí členství v KSČ, nemýlil se. Komunisté ho ve svých řadách rádi uvítali, tím spíše, že v resortu spravedlnosti kontrolovaného národními socialisty odpovědných lidí neměli dostatek. Snahy komunistů o dosazení Lorka do funkce dokládají tendence ovlivnit judikaturu ve svůj prospěch, a to před úplným převzetím moci v únoru 1948. Získání odborníka, jímž Lorek rozhodně byl a výkon funkce generálního prokurátora byly pro komunisty natolik důležité, že mu prominuli i to, že v době první republiky žaloval levicové aktivisty. Je až paradoxní, že tento člověk se stal prvním komunistickým generálním prokurátorem. Neméně podivné

77 Václav Aleš (3. 7. 1905) vystudoval práva na Univerzitě Karlově. V roce 1945 se stal členem KSČ. Do roku 1949 působil u okresních prokuratur v Táboře, Veselí nad Lužnicí, Lomnici nad Popelkou, Jičíně a Praze, odkud byl povolán ke Generální prokuratuře, kde zastával funkci náměstka. Pověřen prozatímním vedením GP (2. 7. 1951 – 28. 1. 1953), posléze jmenován generálním prokurátorem (ve funkci do 16. 6. 1956). Aleš byl jedním z hlavních tvůrců tzv. třídní justice, byl též jedním ze žalobců v procesu s Rudolfem Slánským.

78 Mezi dvanácti požadavky, které tzv. dělničtí prokurátoři na konferenci přijali a vznesli ÚV KSČ a ministerstvu spravedlnosti bylo i odvolání a pensionování Ladislava Lorka a převzetí vedení úřadu Václavem Alešem, post náměstka pak měl zaujmout absolvent PŠP. Obsazení nejvyšších míst v justici bylo hlavním závěrem uvedené konference. Objevují se zde jména jako: Ludmila Brožová, Miroslav Kolaja, Eduard Švach, Josef Litera či Jaroslav David. Většina z nich později skutečně zastával vysoké funkce u Generální prokuratury, Nejvyššího soudu, Ministerstva spravedlnosti či v krajských prokuraturách. Na uvolněná místa pak měli nastoupit absolventi dalšího běhu PŠP. Srov. Vorel, J. – Šimánková, A. – Babka, L.: Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech. Díl II., s. 62–63.

je i to, že jako odborník, který vlastně pomáhal tvořit právní řád první republiky, se po roce 1948 podílel na jeho deformaci. Právě v dohledu nad prováděním změn, které československý právní systém po roce 1948 prodělal, spočívala jeho hlavní úloha. Z archivních pramenů nelze vyčíst, byl-li přesvědčeným komunistou, vše ale napovídá, že jeho hlavními motivy byly spíše ambice.

Ladislav Lorek: Laufbahn eines Generalprokurators

Der Beitrag beschäftigt sich mit der Berufslaufbahn von Ladislav Lorek, der in den Jahren 1947–1951 die Funktion des Generalprokurators der Tschechoslowakischen Republik bekleidete. Seine Wirkung in der Justiz geht bis in die Zeit Österreichs-Ungarns zurück. In der Zeit der sogenannten ersten Republik beteiligte er sich als Staatsanwalt an vielen bedeutenden Prozessen, manche davon wurden auch gegen kommunistische Aktivisten geführt. Nach dem Krieg trat er paradoxerweise in die Kommunistische Partei der Tschechoslowakei (KPTsch/KSČ) ein und strebte nach dem ersehnten Posten des Generalprokurators. 1947 gelang es ihm, diesen zu erlangen. Am Ende seiner Karriere war er einer der wichtigsten Gestalter der kommunistischen Justiz. 1951 wurde er vom Posten des Generalprokurators abberufen und pensioniert. Im Schatten der Karriere Lorkas sind manche Veränderungen gut bemerkbar, die das Gerichtswesen im Laufe seiner langjährigen Tätigkeit durchgemacht hat. Der vorliegende Beitrag beschreibt daher nicht nur Lorkas Berufsleben, sondern bietet hoffentlich auch einen Einblick in die Geschichte des Gerichtswesens, insbesondere der Generalprokuraturs. Darin wird unter anderem belegt, dass die KPTsch nach der Übernahme bedeutender Posten in der damaligen Justiz noch vor dem Februar 1948 strebte. Als die wichtigste Quelle diente die Personalakte von Ladislav Lorek, die dem Archivbestand „Generalprokuraturs, Prag“ angehört. Sehr aufschlussreich waren auch die Materialien aus manchen Teilen des Archivbestands „KPTsch-Zentralkomitee (ÚV KSČ) 1945–1989, konkret Alexej Čepička (100/52), Generalsekretariat des KPTsch-Zentralkomitees 1945–1951 (100/1) und weitere.

Ladislav Lorek: A Career of the Prosecutor General

The paper deals with the professional career of Ladislav Lorek, the Czechoslovak Prosecutor General in 1947–1951. His work in justice administration dates back to Austria-Hungary. During the period of the First Republic he appeared as the State Prosecutor in many important trials, some of them being against Communist activists. After World War II, he, paradoxically, joined the Czechoslovak Communist Party and struggled to obtain the post of the Prosecutor General, succeeding in 1947. At the end of his career, he became one of primary architects of Communist justice system. In 1951, he was removed from his office and pensioned off. Lorek's career reflects changes that the justice administration went through during his life. The paper is, therefore, not only description of Lorek's career, but also a case study on the history of judiciary, especially on the Office of Prosecutor General. It also documents efforts of the Communist Party to seize control over important posts in the justice system before the February 1948. As a main source, the personal file of Ladislav Lorek from the Office of Prosecutor General Archive was used, useful materials were also found in the Archive of Czechoslovak Communist Party Central Committee (ÚV KSČ 1945–1989): namely file Alexej Čepička (100/52) and General Secretariat of the Central Committee 1945–1951 (100/1).